

Lenka Procházková

Aleš Pejchal

Dav, stádo a lidi

O krásách v davu

V antice měl hlas lidu božskou autoritu – „Vox populi, vox Dei.“ Pokud to byl hlas žebrající, bylo moudré ho vyslyšet. Nevyslyšený „vox populi“ už vícekrát ovlivnil dějiny. Den, kdy padla Bastilla, je pro Francii státním svátkem. Zajímavé je, že když tu věžeňskou pevnost rozzuřený dav dobýval, vojáci mu nebránili. Takovému nakažlivému vzrušení se říká davová psychóza. Když odezní, následuje už individuální katarze čili stav prozření. Když i v tomto stavu cítíme radost nebo dokonce hrdost, pak jsme byli ve správnou chvíli na správném místě. Pokud cítíme stud, může nás katarze vést k vysvětlení proč. Například útoky zběsilých davů proti jednotlivým Němcům na konci války neměly nic společného s vlastenectvím. Byly to snahy smazat krutostí vlastní nestatečné chování za protektorátu. Taková rehabilitace je samozřejmě neúčinná a naopak zatíží svědomí účastníků další položkou. Motiv y xenofobního davového chování jsou také vždy náhražkové. Pogromy valící se starou Evropou připomínaly porážené kostky domina. Někdy ten pohyb vyvolaly ruce žehnající z kazaletny. Ne nadarmo nazývá svatá církev své věřící ovečkami. I stádo

Hlas lidu měl *božskou autoritu*

je dav. Za klidných dob povzbuzuje pastýř jeho soudržnost rituály, například náboženskými poutěmi. Zpěvnost stáda a barevnost praporů vzbuzuje při společné chůzi ke kříži estetický prožitek. Tento kulturní doplněk kultu převzali i totalitní vůdcové. Ale na rozdíl od faráře, který své stádo na pouti provázel, oni už stádnímu průvodu komparzistů jen státnicky přihlíželi. Někdejší panovníci byli aktivnější, zatímco dav vzrušeně narážel na mantinely a spontánně jim skandoval, oni důstojně projížděli a občas i trousili mince. I dávné závody vozatajů či zápasy v cirku dostával lid jako úlitbu, příležitost uplatnit své agresivní pudy. Dnes už vzniká davová psychóza i bez dodržení jednoty času a místa. Mediální sdělení o pádu měny (či pádu jiné iluze) si vás najde kdekoliv a kdykoliv. Ale i demonstrace občanů svolávané po internetu se mohou spontánně zvrtnout neplánovaným směrem. Pokud se v davu najde vůdce. Zcela unikátní davové scény, kde vůdce naopak chyběl, byly při velkých národních pohřbech. Zatímco při tažení milionových davů ke Stalinově rakvi bylo v chaosu ušlapáno několik set lidí, při našem národním loučení se s Olgou Havlovou defiloval nekonečný zástup v mrazivém dni až do noci, s ohromující kázní. Byl to dav, který se přišel tiše poklonit. I takový nezvyklý dav ale ovlivňuje dějiny, protože dokumentuje hloubku duše národa. ■

V žádném případě jsem nechtěl začít větou „nemám rád dav, masy mne odpuzují“. Jde o větu banální, otřepanou, vyslovil ji kdekdo. Ale pociťoval jsem potíže ji nevyslovit, neboť jsem ji považoval za pravdivou. A k pravdomluvnosti jsem byl od malička vychováván. Jenomže banální větou nikoho nezaujmu, byť jde o velice poctivé tvrzení. Hlavou se mi honily myšlenky o zvířatech, která to mají jednodušší, neboť ve velkých stádech většinou vypadají nádherně majestátně. Vezměte si běžící stáda koní či bizonů, nebo sevřená hejna přelétavých ptáků při každoroční pouti za sluncem na jih. Člověku se sevře srdce, když je v uctivé vzdálenosti pozoruje. A co sám pán tvorstva? V houfu dokáže tak maximálně vytloukat výlohy obchodů, popřípadě porážet popelnice! Najednou jsem se sám začal usvědčovat z nepravdy. Vždyť kultivované povzbuzování fanoušků ve fotbalovém kotli nejen milovanému mužstvu přidává dalšího hráče, ale dokáže i škarohlída strhnout k nadšení. Nebo kolektivní vydechnutí úžasem nad atletem, jenž se přehoupne přes laťku – přináší neskutečný pocit sounáležitosti se zcela neznámými lidmi. A co teprve ztichlé, pozorně naslouchající publikum při tónech symfonické básně. Vzpomínáte na to nádherné mrazení v zádech po zaznění posledního taktu, těch několik vteřin společného absolutního ticha, než vybuchne potlesk vestoje? Jak jsem mohl zapomenout na sborový zpěv mnohatisícového zástupu, ať už zpívá z jakéhokolí pokojného důvodu? Nebudu nikdy zapírat, že čas od času docela rád z davu vyčnívám. Dovedu si také vychutnávat krásu samoty a v těchto vzácných chvílích po společenství dalších lidí vůbec netoužím.

Už nikdy nevyslovím, že *nemám rád dav*, i když se ho trochu bojím...

Leč zanevřít proto na dav? Vždyť každý v sobě nosíme tvora společenského a svoje menší či větší stádo k životu potřebujeme. A jsou i takové krásy života, jež může přinést jen a jen účast v davu. Dnes večer budu za trest stokrát opisovat větu: Už nikdy nevyslovím, že nemám rád dav. Trest jsem si uložil sám. Pochopil jsem, že pokud mám rád lidi, pokud mám rád sám sebe, nemohu nenávidět dav. I když se ho trochu bojím... ■

Foto: Günter Bartoš, archiv Aleše Pejchala